

TÁC ĐỘNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID-19 ĐẾN VIỆC NHÌN NHẬN LẠI SỨC MẠNH CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU (EU)

Lê Thị Ngọc Hân - Ngô Minh Ngọc***

Tóm tắt

Từ 6 quốc gia sáng lập, Liên minh châu Âu (EU) hiện có 27 quốc gia thành viên¹ và là một thực thể chính trị, kinh tế lớn có tầm quan trọng hàng đầu thế giới. Tuy nhiên, năm 2020, đại dịch Covid-19 bùng phát đã tác động mạnh tới EU: Châu Âu biến thành tâm dịch và phải đối mặt với một cuộc khủng hoảng nghiêm trọng mới. Cũng chính trong đại dịch, nhiều điểm yếu mang tính căn bản, hệ thống của EU đã bộc lộ, khiến chúng ta phải đặt câu hỏi về sức mạnh thực sự của EU ở giai đoạn hiện nay. Bài viết tập trung phân tích các điểm yếu của EU bộc lộ trong đại dịch, qua đó đánh giá liệu sức mạnh của EU như vẫn được nhìn nhận lâu nay có còn cơ sở vững chắc? Liệu EU có phải đối mặt với nguy cơ đánh mất vị thế của một thực thể quan trọng trong đời sống kinh tế - chính trị thế giới vì những hạn chế đó hay không?

Từ khóa: EU, châu Âu, đại dịch Covid-19, sức mạnh EU.

Sức mạnh của EU cho đến trước đại dịch Covid-19

Liên minh châu Âu (EU) là một thực thể đặc biệt trong quan hệ quốc tế. Là một tập hợp nhiều quốc gia châu Âu, nhưng không giống với các cơ cấu đa phương khác trên thế giới, EU ra đời hướng tới sự nhất thể hoá cao độ giữa các quốc gia thành viên trong cùng một khu vực địa lý và đến nay đã đạt được mức độ phát triển chưa từng có đối với một tổ chức khu vực. EU thiết lập được hàng rào thuế quan chung; lưu hành đồng tiền chung; tổ

* TS, Giảng viên Khoa Chính trị quốc tế và Ngoại giao, Học viện Ngoại giao.

** Cử nhân, Trợ lý nghiên cứu Viện Nghiên cứu chiến lược, Học viện Ngoại giao.

¹ Sau khi thoả thuận về việc Anh rút khỏi EU được chính thức phê chuẩn ngày 30/1/2020, Vương quốc Anh chính thức rời khỏi EU từ ngày 31/1/2020.

chức được một khu vực tự do lưu thông; đi lại không cần thị thực (mặc dù không bao phủ toàn bộ các quốc gia thành viên); có đại diện chung tại nhiều tổ chức quốc tế; có sự phụ thuộc, chia sẻ lẫn nhau rất lớn giữa các thành viên trên nhiều vấn đề. Chính vì thế, khi nói về EU, nhiều người coi đó như một thực thể tương tự như các thực thể quốc gia khác. Và không thể phủ nhận, với tư cách là một thực thể như vậy, EU nghiêm nhiên được xem như một "thế lực mạnh" trong quan hệ quốc tế, giống như khái niệm "cường quốc" gắn với một số chủ thể quốc gia.

Xuất phát điểm chỉ là sự liên kết giữa một số quốc gia có trình độ phát triển tương đối đồng đều ở khu vực Tây, Nam và Bắc Âu,² EU ngày nay đã mở rộng về phía Đông, bao gồm nhiều quốc gia như Ba Lan, E-xtô-ni-a, Hung-ga-ri, Bun-ga-ri, Cộng hoà Séc... tới sát đường biên giới của Nga. Lực hút của EU đối với các quốc gia thành viên mới phần lớn là do thực lực mạnh của EU và việc tham gia vào tổ chức khu vực này khiến cho bản thân mỗi quốc gia đó có thêm chỗ dựa, từ đó cải thiện được năng lực cũng như địa vị của mình. Mặt khác, sự gia tăng số lượng thành viên trong tiến trình mở rộng EU cũng khiến cho tổ chức này có thêm động lực phát triển. Tính đến 2019, trước khi đại dịch Covid-19 xảy ra và có tác động sâu rộng trên phạm vi toàn thế giới, thì sức mạnh của EU được nhìn nhận một cách khá tích cực. Nhiều thập niên qua, EU chủ yếu tập trung vào phát triển nội khối, đặc biệt là ưu tiên phát triển kinh tế. Chính vì thế đã xuất hiện nhiều tranh luận về sức mạnh thực tế của EU, xoay quanh việc đánh giá tổ chức khu vực này là "cường quốc" thực thụ, hay chỉ là "người không lò giấy," nhất là trong môi trường quan với các "cường quốc" đang thao túng phần lớn công việc của thế giới như Mỹ, Trung Quốc, Nga... Tuy nhiên, xét từng khía cạnh cụ thể, không thể phủ nhận EU vẫn là một "nhân tố lớn" trên bàn cờ chính trị thế giới.

² Liên minh châu Âu (EU) khởi nguồn từ Cộng đồng Than Thép châu Âu ra đời năm 1951 với 6 quốc gia gồm Pháp, Đức, Bỉ, I-ta-li-a, Lúc-xăm-bua, Hà Lan, sau đó kết nạp bổ sung thêm nhiều thành viên như Đan Mạch, Ai-len (1971), Hy Lạp (1973), Bồ Đào Nha, Tây Ban Nha (1986), Áo, Phần Lan, Thụy Điển (1995) trước khi mở rộng kết nạp thêm các thành viên phía Đông.

Kinh tế

Xét về tổng sản phẩm quốc nội (GDP), sức mua tương đương (PPP), EU chỉ đứng sau Trung Quốc và Mỹ, đóng góp 19,9 nghìn tỷ USD, hoặc 15,3%, của GDP thế giới. Xét về GDP danh nghĩa, năm 2019, EU đứng ở vị trí thứ hai với 15,6 nghìn tỷ USD, sau Mỹ với 21,4 nghìn tỷ USD.³ Ngoài ra, đồng Euro của EU được nhận định là một trong những đồng tiền trụ cột của thế giới, phá thế độc tôn của đồng đô la Mỹ, từ đó giúp các nước khác bớt phụ thuộc vào nền kinh tế Mỹ và đồng đô la. Đến nay, 19 quốc gia tham gia Khu vực đồng tiền chung châu Âu (Eurozone) giúp EU trở thành một khối kinh tế liên kết chặt chẽ với thị trường rộng lớn có quy mô tương đương với Mỹ.⁴

Về thương mại, EU là đối tác thương mại hàng đầu của 80 quốc gia; trong khi Mỹ là đối tác thương mại hàng đầu chỉ của hơn 20 quốc gia.⁵ Nhờ chính sách mở rộng thành viên, EU là thị trường tiêu dùng lớn nhất thế giới với dân số 447 triệu và GDP bình quân đầu người là 35,083 USD.⁶ Tuy Mỹ và Trung Quốc là hai nền kinh tế lớn hơn EU nhưng thị trường lại không giàu có bằng EU nếu xét trên hai yếu tố GDP và quy mô dân số. Mỹ là nền kinh tế lớn nhất thế giới với GDP bình quân đầu người là 65,279 USD, nhưng thị trường tiêu dùng lại nhỏ hơn với dân số là 328 triệu người.⁷ Trong khi đó Trung Quốc có một thị trường tiêu

³ Kimberly Amadeo, "Why China Is the World's Largest Economy," *The Balance*, May 5, 2021, <https://www.thebalance.com/world-s-largest-economy-3306044>

⁴ Hoàng Đình Nhân, "Đồng tiền chung châu Âu: Hai mươi năm nhìn lại," *Tạp chí Công sản*, ngày 29/8/2019, <https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/the-gioi-van-de-su-kien/-/2018/522421/dong-tien-chung-chau-au--hai-muoi-nam-nhin-lai.aspx>

⁵ "EU Position in World trade," *European Commission*, February 9, 2019, <https://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>

⁶ "GDP per capita (current US\$) - European Union," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2020&locations=EU&start=2016>; "Population, total - European Union," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2020&locations=EU&start=2015>

⁷ "GDP per capita (current US\$) - United States," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=US>; "Population,

dùng lớn với dân số 1,41 tỷ người, nhưng GDP bình quân đầu người mới đạt 10,143 USD.⁸ Bên cạnh đó, EU là một điểm đến quan trọng hàng đầu đối với các nhà sản xuất nước ngoài, là thị trường xuất khẩu lớn nhất đối với khoảng 80 quốc gia. Về tổng thể, các thành viên của EU chiếm tới 16% hàng hóa xuất nhập khẩu thế giới.⁹

Quân sự

EU dường như gặp nhiều khó khăn trong vấn đề an ninh và thường được đánh giá là hầu như không có sức mạnh trong lĩnh vực quân sự. Tuy nhiên, không có quân đội hay lực lượng phòng thủ chung không có nghĩa là EU không có sức mạnh quân sự. Một số quốc gia EU (bao gồm cả Anh trước Brexit) được đánh giá là những nền quân sự lớn nhất thế giới, đóng góp vào sức mạnh quân sự chung của EU. Năm 2019, theo đánh giá của GlobalFirepower,¹⁰ Pháp đứng ở vị trí thứ 5, Anh xếp hạng 7, Đức xếp hạng 10 và I-ta-li-a xếp hạng 11.¹¹ Bên cạnh đó, từ khi Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO) được thành lập đến nay, cả EU và NATO đều có chung một mục tiêu là bảo đảm hòa bình, thúc đẩy ổn định và thịnh vượng ở châu Âu. EU và NATO đã hợp tác chặt chẽ để thúc đẩy hội nhập khu vực đối với các quốc gia Trung và Đông Âu, giải quyết xung đột tại Nam Tư cũ và vẫn đang nỗ lực thúc đẩy sự ổn định, phát triển và cải cách ở Tây Ban-căng. NATO cũng đã giúp EU đối phó với mối đe dọa đến từ phía Đông, đặc biệt là sau sự kiện Nga sáp nhập

total - United States," *The World Bank*, 2019,

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=US>.

⁸ "GDP per capita (current US\$) - China," *The World Bank*, 2019,

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN>; "Population, total - China," *The World Bank*, 2019,

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=CN>.

⁹ Anu Bradford, *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World* (New York: Oxford University Press, 2020), 29.

¹⁰ "GlobalFirepower.com Ranks: Military powers ranked since 2005 according to Global Firepower," *GlobalFirepower*, <https://www.globalfirepower.com/global-ranks-previous.php>

¹¹ Xếp hạng năm 2019 của GlobalFirepower.com

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

bán đảo Crum; từ phía Nam, các nước như Joóc-đa-ni hoặc Tuy-ni-di; và các nước láng giềng như Li-bi và Xy-ri.¹² Có thể nói, NATO là tổ chức quan trọng nhất đối với an ninh của EU, dưới sự bảo hộ về mặt an ninh của NATO, EU đã phát triển và trở nên thịnh vượng, giàu có hơn.

Ngoài ra, một trong những trụ cột quan trọng của EU là Chính sách đối ngoại và an ninh chung (CFSP) đã chính thức được thể chế hóa trong Hiệp ước Maastricht (TEU) năm 1992. TEU đã khẳng định EU có mục tiêu hướng tới xây dựng một chính sách đối ngoại, an ninh và quốc phòng chung, sau cùng là sẽ tiến tới phòng thủ chung. Trên tinh thần đó, EU đã thiết lập Chính sách An ninh và Phòng thủ châu Âu (EDSP), sau đó được Hiệp ước Lisbon (năm 2007, có hiệu lực năm 2009) đổi tên thành Chính sách An ninh và Phòng thủ chung (CSDP).¹³

Về chi tiêu quốc phòng, năm 2019, tổng chi tiêu quốc phòng của các nước EU là 186 tỷ Euro, đánh dấu mức tăng 5% so với năm 2018 và là mức tăng cao nhất từng được Cơ quan Quốc phòng châu Âu (EDA) ghi nhận kể từ khi bắt đầu thu thập dữ liệu vào năm 2006.¹⁴ Theo số liệu của Ngân hàng Thế giới (WB), chi tiêu quốc phòng của EU đứng ở vị trí thứ ba với 218 tỷ USD, sau Mỹ với 734 tỷ USD và Trung Quốc là 240 tỷ USD.¹⁵

¹² Alexandros Papaioannou, "Strengthening EU - NATO Relations," *NATO Review*, July 16, 2019, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/07/16/strengthening-eu-nato-relations/index.html>

¹³ Bùi Hồng Hạnh, "Đôi nét về một số thể chế an ninh và tình hình an ninh tại châu Âu hiện nay," *Tạp chí Công sản*, ngày 26/12/2018, <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/bo-y-te/-/2018/53612/doi-net-ve-mot-so-the-che-an-ninh-va-tinh-hinh-an-ninh-tai-chau-au-hien-nay.aspx>

¹⁴ "European Defence Spending Hit New High in 2019," *European Defence Agency*, January 28, 2021, <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2021/01/28/european-defence-spending-hit-new-high-in-2019>

¹⁵ "Military Expenditure (current USD) - European Union," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=EU>; "Military Expenditure (current USD) - United States," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=US>; "Military Expenditure (current USD) - China," *The World Bank*, 2019, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=CN>.

Về quân số, lực lượng nòng cốt của EU là lực lượng phản ứng nhanh (RF), bao gồm 17 lữ đoàn, với tổng số binh sĩ gần 120.000 người.¹⁶ Mặc dù sức mạnh quân sự còn hạn chế, EU đã khởi động nhiều hoạt động quân sự chung, hơn một số nước lớn khác như Trung Quốc, Ấn Độ và Nga, và hầu như không triển khai binh lính chiến đấu ở bên ngoài lãnh thổ EU, nếu có cũng chỉ giới hạn trong khuôn khổ Liên Hợp Quốc hoặc ở các khu vực lân cận.¹⁷

Chính trị

EU có vị trí và tiếng nói quan trọng trong nền chính trị quốc tế một phần là nhờ có các quốc gia thành viên thuộc nhóm các cường quốc hàng đầu thế giới. Tính đến trước thời điểm Brexit, theo xếp hạng sức mạnh tổng hợp của *US News* và *World Report*, Đức, Anh, Pháp lần lượt đứng ở vị trí 4, 5, 6; một số quốc gia khác cũng chiếm thứ hạng cao là I-ta-li-a (thứ 18), Thụy Điển (thứ 21), Tây Ban Nha (thứ 23) và Bỉ (thứ 25).¹⁸ Ngoài ra, Pháp và Anh là hai thành viên thuộc nhóm P5.¹⁹ Bên cạnh đó, EU cũng là một chủ thể quốc tế quan trọng thông qua khả năng thực thi sức mạnh mềm nhờ các giá trị châu Âu, với ba công cụ chính: (i) sức mạnh kinh tế, (ii) chính sách mở rộng thành viên và (iii) thúc đẩy vai trò lãnh đạo toàn cầu.

Thứ nhất, sức mạnh kinh tế với thị trường đơn nhất khổng lồ đã giúp EU có một vị thế mạnh trong quan hệ quốc tế. Bằng cách ban hành các quy định, thiết lập các tiêu chuẩn liên quan đến quá trình sản xuất và kinh doanh, bao gồm các quy định về chính sách cạnh tranh, bảo vệ môi

¹⁶ Nguyễn Phong, “Chính sách quân sự của Liên minh châu Âu,” *VietNamNet*, ngày 12/5/2021, <https://vietnamnet.vn/vn/the-gioi/quan-su/chinh-sach-quan-su-cua-lien-minh-chau-au-730692.html>

¹⁷ Andrew Moravcsik, “Europe is Still a Superpower,” *Foreign Policy*, April 13, 2017, <https://foreignpolicy.com/2017/04/13/europe-is-still-a-superpower/>

¹⁸ Sinéad Baker, “The Most Powerful Countries on Earth, Ranked,” *Business Insider*, March 2, 2019, <https://www.businessinsider.com/most-powerful-countries-ranked-us-news-and-world-report-2019-2>

¹⁹ Nhóm năm quốc gia thành viên thường trực của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc.

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

trường hay an toàn thực phẩm, không chỉ ở châu Âu mà ở khắp mọi nơi trên thế giới, EU nắm giữ quyền lực lớn và có khả năng đơn phương điều tiết thị trường quốc tế. Đây còn được gọi là “hiệu ứng Brussels.”²⁰ Lý do tại sao EU có thể làm được điều này trong khi hai nền kinh tế lớn hơn cả là Mỹ và Trung Quốc lại không thể là vì EU có thị trường tiêu dùng khổng lồ. Khi đàm phán, giao dịch, EU yêu cầu đối tác phải điều chỉnh theo tiêu chuẩn EU - được đánh giá là các tiêu chuẩn nghiêm ngặt nhất thế giới - hoặc phải từ bỏ thị trường rộng lớn và tiềm năng này. Tuy nhiên, hiếm có bên nào lựa chọn trường hợp thứ hai. Từ đó, các tiêu chuẩn của EU dần trở thành tiêu chuẩn toàn cầu, dẫn đến hiện tượng “toàn cầu hóa tiêu chuẩn đơn phương.”²¹²²

Thứ hai, chính sách mở rộng thành viên là một chiến lược quan trọng của EU nhằm định hình môi trường quốc tế. Từ một cộng đồng nhỏ hẹp - cộng đồng Than Thép - chỉ gồm 6 quốc gia, EU đã mở rộng dần bằng sức hấp dẫn đối với các quốc gia từ khắp các khu vực của châu Âu, để lần lượt họ đều ra sức tìm cách gia nhập, kể cả Anh từ những năm 1960-1970. Đến nay, EU gồm có 27 quốc gia thành viên (sau Brexit), và mở rộng đến hết toàn bộ khu vực Tây Ban-căng là một mục tiêu quan trọng và luôn hiện diện trong chương trình nghị sự của EU. Quá trình mở rộng EU được mô tả là một quá trình “hợp hiến theo chiều ngang,” theo đó các giá trị và quy tắc tổ chức của EU được mở rộng về mặt lãnh thổ. Thành công lớn nhất của chính sách này là việc định hình lại bản sắc, giá trị và chuẩn mực của các nước Trung và Đông Âu.²³ Việc các quốc gia Trung và Đông Âu gia nhập EU có ý nghĩa lịch sử vì các nước này đã chuyển đổi và định hình lại hệ thống chính trị, kinh tế, xã hội và lý tưởng của mình để trở thành một phần của hệ thống mà họ coi là tự do và dân

²⁰ Bradford, *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*, xiv.

²¹ Tiếng Anh là Unilateral Regulatory Globalization. Hiện tượng này xảy ra khi các quy định có nguồn gốc từ một khu vực duy nhất thâm nhập vào nhiều khía cạnh của đời sống kinh tế trên thị trường toàn cầu.

²² Bradford, *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*.

²³ Bedrudin Brljavac, “The European Union in International Politics: Acting as a Global Civilian Power (GCP),” *Epiphany: Journal of Transdisciplinary Studies* 4, no.1 (2011): 86-88.

chủ. Có thể nói, việc gia nhập EU đã đóng góp vào sự ổn định, thịnh vượng và tiến bộ dân chủ, tự do của khu vực Trung và Đông Âu.

Cuối cùng, EU thực hiện sức mạnh mềm qua việc đóng vai trò tiên phong mang tính xây dựng trong các tổ chức quốc tế. EU có đại diện tại phần lớn các tổ chức quốc tế quan trọng, nhất là các tổ chức kinh tế, tài chính, thương mại. Tuy nhiên, EU không chỉ có nhiều ảnh hưởng mang tính quyết định trong lĩnh vực kinh tế, mà còn cả lĩnh vực nhân quyền, môi trường và phát triển; điển hình là tại các cơ quan của Liên Hợp Quốc. Mặc dù Mỹ đạt được sự tín nhiệm vì là quốc gia đóng góp nhiều nhất cho các tổ chức quốc tế nhưng EU lại có ảnh hưởng lớn hơn. Ví dụ, EU đã đóng vai trò trung tâm trong các cuộc đàm phán dẫn đến việc Nghị định thư Kyoto về biến đổi khí hậu được thông qua năm 1997. Bên cạnh đó, EU là nhà tài trợ, viện trợ lớn nhất trên thế giới, cung cấp hơn một nửa viện trợ phát triển chính thức (ODA) trên toàn thế giới. ODA của EU cũng được phân bổ đồng đều hơn so với các quốc gia khác. Ví dụ, 55 quốc gia nhận được hơn 50% tổng viện trợ phát triển từ EU, trong khi Mỹ chủ yếu tập trung vào Trung Đông và Nhật Bản tập trung vào các quốc gia châu Á.²⁴ Đây là lĩnh vực EU thể hiện uy tín, tiếng nói, ảnh hưởng và quyền lực chính trị của mình trên bình diện quốc tế.

Mặc dù có một số hạn chế, nhất là trong lĩnh vực quân sự, do đặc thù thể chế nhưng về cơ bản có thể thấy EU có sức mạnh đáng kể, vượt trội trên bình diện toàn cầu, và sánh ngang với nhóm các cường quốc dẫn đầu như Mỹ, Trung Quốc, Nga. Ngoài ra, cũng do đặc thù thể chế nên khi đánh giá sức mạnh của EU, bài viết này sẽ không chỉ sử dụng khung phân tích là EU với tư cách một chủ thể riêng biệt, đơn nhất, mà còn xem xét nhân tố các quốc gia bên trong, hợp thành EU. Động thái của các quốc gia thành viên EU ảnh hưởng tới sự vận động nói chung của EU. Tính toán các quốc gia thành viên, hay các khả năng hợp tác/chia rẽ giữa họ dù nhất thời, đều có ảnh hưởng đến sức mạnh của EU nói chung.

²⁴ Như trên, 89-90.

Đại dịch Covid-19 và những điểm yếu của EU

Đại dịch Covid-19: Khủng hoảng toàn cầu

Năm 2020, đại dịch Covid-19 - khởi phát từ thành phố Vũ Hán, Trung Quốc tháng 12/2019 - bùng nổ và được Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) công bố là đại dịch toàn cầu và đến nay vẫn chưa có dấu hiệu kết thúc. Tính đến cuối năm 2021, đại dịch Covid-19 đã xuất hiện tại hơn 230 quốc gia và vùng lãnh thổ với hơn 267 triệu ca nhiễm và hơn 5,2 triệu người tử vong.²⁵ Đại dịch là một cú sốc lớn, tác động mạnh mẽ đến nền kinh tế thế giới, quan hệ quốc tế và vấn đề phát triển toàn cầu.

Tác động về kinh tế: Hầu hết các nền kinh tế thế giới rơi vào suy thoái và tăng trưởng âm trong năm 2020, đánh dấu suy thoái toàn cầu mạnh mẽ nhất kể từ Chiến tranh Thế giới thứ hai. Theo Báo cáo Triển vọng Kinh tế Thế giới do Quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF) công bố tháng 4/2021, năm 2020, GDP toàn cầu giảm 3,5%, giảm 7% so với dự báo tăng trưởng 3,4% vào tháng 10/2019.²⁶ Trong một báo cáo đăng trên Tạp chí Hiệp hội Y khoa Mỹ, David Cutler và Lawrence Summers gọi vi-rút SARS-CoV-2 gây dịch Covid-19 là vi-rút 16 nghìn tỷ USD, tương trưng cho thiệt hại kinh tế riêng đối với nước Mỹ, lớn hơn cả GDP của Trung Quốc. Bên cạnh đó, IMF còn dự báo nợ công ước tính bằng 97,8% GDP thế giới năm 2021, tuy thấp hơn 0,8% so với năm 2020 nhưng vẫn ở mức cao kỷ lục do tác động của đại dịch.²⁷ Ngoài ra, theo báo cáo của Hội nghị Liên Hợp Quốc về Thương mại và Phát triển (UNCTAD), sự ngưng trệ của ngành du lịch quốc tế do đại dịch Covid-19 có thể làm tổn thất hơn

²⁵ Số liệu của Bộ Y Tế, <https://ncov.moh.gov.vn/>

²⁶ Eduardo Levy Yeyati, Federico Filippini, "Social and Economic Impact of COVID-19," *Working Paper*, Global Economy and Development Program at Brookings Institution, 2021, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/06/Social-and-economic-impact-COVID.pdf>

²⁷ Thanh Hà, "Nợ công toàn cầu lên mức 97,8% GDP thế giới," *Lao động*, ngày 18/10/2021, <https://laodong.vn/the-gioi/no-cong-toan-cau-len-muc-978-gdp-the-gioi-964753.ldo>

bốn nghìn tỷ USD cho GDP toàn cầu.²⁸ Tác động nghiêm trọng nhất của đại dịch Covid-19 chính là việc làm đứt gãy chuỗi cung ứng toàn cầu, đặt tất cả các quốc gia và các nền kinh tế trước thách thức về khả năng phục hồi và khả năng tự chủ chiến lược trong lĩnh vực sản xuất, thương mại. Diễn hình của sự đứt gãy chuỗi cung ứng toàn cầu, dẫn đến sự thiếu hụt nguồn cung, chính là cuộc chiến giành trang thiết bị y tế giữa các quốc gia khi đại dịch xảy ra.²⁹

Tác động đối với quan hệ quốc tế: Đại dịch Covid-19 làm gia tăng sự cạnh tranh giữa các quốc gia, đặc biệt là căng thẳng Mỹ - Trung Quốc với cáo buộc lẫn nhau về trách nhiệm để xảy ra đại dịch. Trong bài phát biểu ngày 22/9/2020 trước Đại hội đồng Liên Hợp Quốc, Tổng thống Mỹ Donald Trump cáo buộc Trung Quốc che giấu thông tin khi đại dịch bùng phát tại Vũ Hán và sau đó lan rộng ra toàn cầu. Trump gọi vi-rút corona là “vi-rút Trung Quốc,” “vi-rút Vũ Hán” và cho rằng WHO thiên vị, thậm chí là bị Trung Quốc thao túng.³⁰

Để thế giới có thể quay trở lại cuộc sống bình thường mới cần nỗ lực sản xuất vắc-xin và phân phối rộng rãi đến tất cả các quốc gia. Tuy nhiên đã xuất hiện “chủ nghĩa dân tộc vắc-xin” hay còn gọi là cuộc chiến thu mua vắc-xin ngừa Covid-19 giữa các quốc gia giàu có trên thế giới.³¹ Các quốc gia này tiến hành đàm phán song phương với các công ty dược

²⁸ “Global Economy Could Lose Over \$4 trillion Due to COVID-19 Impact on Tourism,” *United Nations Conference on Trade and Development*, June 30, 2021, <https://unctad.org/news/global-economy-could-lose-over-4-trillion-due-covid-19-impact-tourism>

²⁹ Jane Bradley, “In Scramble for Coronavirus Supplies, Rich Countries Push Poor Aside,” *The New York Times*, April 9, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/04/09/world/coronavirus-equipment-rich-poor.html>

³⁰ Hoài Linh, “Ông Trump buộc tội Trung Quốc làm dịch bệnh lan khắp thế giới,” *VietNamNet*, ngày 22/9/2020, <https://vietnamnet.vn/vn/the-gioi/ong-trump-buoc-toi-trung-quoc-lam-dich-benh-lan-khaph-the-gioi-675777.html>

³¹ Khổng Hà, “Cuộc chiến khốc liệt mang danh 'chủ nghĩa dân tộc',” *Công An Nhân Dân*, ngày 31/7/2020, <https://cand.com.vn/Binh-luan-quoc-te/Cuoc-chien-khoc-liet-mang-danh-chu-nghia-dan-toc-i574802/>

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

phẩm lớn và đòi ưu tiên trong việc phân phối. Điều này đã dẫn đến bất bình đẳng giữa các quốc gia trong việc tiếp cận vắc-xin. Trong khi tỷ lệ tiêm chủng tăng nhanh ở một số quốc gia giàu có thì các nước nghèo vẫn khó tiếp cận được nguồn cung vắc-xin.

Tác động đối với vấn đề phát triển: Liên quan đến sự đứt gãy chuỗi cung ứng toàn cầu, theo một nghiên cứu của Liên Hợp Quốc, việc chuỗi cung ứng thực phẩm bị phá vỡ có khả năng đẩy thêm 130 triệu người vào cảnh thiếu đói và có thể dẫn đến nguy cơ thảm họa nhân đạo, đặc biệt ở những khu vực có xung đột.³² Theo Báo cáo về mục tiêu phát triển bền vững 2020 của Liên Hợp Quốc, năm 2020 là năm đầu tiên chỉ số nghèo đói trên toàn cầu tăng kể từ năm 1998.³³ Về y tế, báo cáo của Liên Hợp Quốc đã cảnh báo những thành tựu trong lĩnh vực y tế đạt được trong hai thập kỷ qua có nguy cơ bị xóa sổ trong thời gian ngắn.³⁴ Trong lĩnh vực giáo dục, báo cáo của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) nhận định việc đóng cửa trường học đã tác động đến 94% số học sinh, sinh viên toàn cầu, có khả năng gia tăng sự chênh lệch về giáo dục khi những người thuộc nhóm dễ bị tổn thương, tị nạn hoặc ở vùng sâu, vùng xa không có khả năng tiếp cận giáo dục.³⁵

Có thể kết luận rằng đại dịch Covid-19 là một cơn chấn động, một thảm họa về y tế ở cấp độ toàn cầu khi tất cả các quốc gia rơi vào tình trạng tê liệt, kinh tế suy thoái trầm trọng, đe dọa đến chính trị và an ninh quốc tế. Do đó, EU cũng không phải ngoại lệ trước những tác động của

³² “WFP Chief warns of hunger pandemic as COVID-19 spreads (Statement to UN Security Council),” *World Food Programme*, April 21, 2020, <https://www.wfp.org/news/wfp-chief-warns-hunger-pandemic-covid-19-spreads-statement-un-security-council>

³³ United Nations, *The Sustainable Development Goals Report 2020*, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>

³⁴ Như trên.

³⁵ “Một năm Covid-19 khuyh đảo thế giới,” *Cục Y tế dự phòng*, ngày 16/12/2020, <https://vncdc.gov.vn/mot-nam-covid-19-khuyh-dao-the-gioi-nd15917.html>

đại dịch khi liên tục phải đối phó với những thách thức lớn. Điều đáng nói là chính trong bối cảnh đó, nhiều điểm yếu nội tại của EU dần bộc lộ khiến chúng ta phải nhìn nhận lại sức mạnh của EU.

Lộ diện điểm yếu của EU từ đại dịch Covid-19

Đại dịch Covid-19 giáng những đòn mạnh đầu tiên vào Pháp, I-ta-li-a, Tây Ban Nha, và sau đó lan rộng ra toàn khu vực chỉ trong một thời gian ngắn. Tổng số dân EU tử vong năm 2020 do đại dịch ở mức cao nhất trong vòng hơn 60 năm trở lại đây, tính từ khi có hoạt động thống kê dân số đầu tiên.³⁶ Tính đến tháng 5/2021, khu vực đã ghi nhận hơn một triệu người tử vong.³⁷ Tỷ lệ tử vong cao chỉ trong thời gian ngắn phần nào thể hiện sự lúng túng, ứng phó kém hiệu quả của các chính phủ.

I-ta-li-a có thể được coi là quốc gia đầu tiên trong EU bị đại dịch "gõ cửa," với ca nhiễm đầu tiên được ghi nhận vào ngày 20/2/2020. Một loạt các biện pháp được ban hành để đối phó nhưng không ngăn được dịch bệnh nhanh chóng lan ra toàn châu Âu. Khi bệnh viện trở nên quá tải, lúc ấy người dân mới nhận thức được dịch bệnh đã có dấu hiệu xuất hiện ở I-ta-li-a từ nhiều tháng trước, nhưng sự lơ là, mất cảnh giác đã khiến cho tình hình trở nên mất kiểm soát và trở thành thảm kịch với số lượng bệnh nhân nhiễm mới và tử vong cao chưa từng thấy. Điều đáng nói là, trong bối cảnh đó, chính phủ các nước láng giềng vẫn chủ quan. Gần như ngay sau I-ta-li-a, Pháp cũng ghi nhận ca tử vong đầu tiên vì dịch bệnh, song chính phủ nước này vẫn không hề có phản ứng chính thức nào. Cho đến nửa cuối tháng 3/2020, Tổng thống Pháp Macron mới tuyên bố áp đặt lệnh phong tỏa toàn nước Pháp thì dịch bệnh đã lan rộng

³⁶ Maxence Gevin, "Covid-19: l'UE a enregistré une mortalité record en 2020," *LCI*, ngày 9/7/2021, <https://www.lci.fr/sante/covid-19-l-ue-a-enregistre-une-mortalite-record-en-2020-2191066.html>

³⁷ Antoine Terrel, "Coronavirus: quelles leçons tirer pour l'Union européenne?" *Europe 1 Digital*, May 9, 2021, <https://www.europe1.fr/international/coronavirus-quelles-lecons-tirer-pour-lunion-europeenne-4043979>

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

và vượt ngoài tầm kiểm soát.³⁸ Tương tự, trước bài học từ I-ta-li-a, giới chức Tây Ban Nha vẫn khẳng định trên truyền thông "không có vi-rút ở Tây Ban Nha," và "dịch bệnh không lây lan như vậy," "tình hình vẫn rất tốt,"³⁹ trong khi thực tế đã hoàn toàn ngược lại.

Không những thế, tình hình còn trở nên nghiêm trọng hơn khi ở hầu hết các quốc gia EU, mọi phương tiện cần thiết phục vụ chống dịch đều thiếu thốn, từ bộ kit xét nghiệm đến khẩu trang và các đồ bảo hộ y tế, máy trợ thở, giường bệnh... và nhất là nguồn nhân lực y tế. Số liệu thống kê cho thấy, chỉ trong vòng 20 ngày, I-ta-li-a, Pháp và Tây Ban Nha có số ca tử vong vượt cả Trung Quốc suốt ba tháng trước đó, và châu Âu đã thay thế Trung Quốc trở thành tâm dịch của thế giới.⁴⁰ Sau hai tháng áp dụng lệnh giãn cách và phong tỏa toàn quốc, Pháp ghi nhận 26 nghìn ca tử vong. Những con số thảm họa tương tự cũng được ghi nhận tại hàng loạt các quốc gia khác như Tây Ban Nha, Anh, Đức, Áo... Đa phần các chính phủ đều tỏ ra bị động, phản ứng chậm chạp và trong quá trình đối phó với đại dịch tỏ ra lúng túng, thiếu quyết đoán. Ngoài sự chủ quan, thiếu một cơ chế ngăn ngừa và cảnh báo sớm khủng hoảng, thì lý do chính là năng lực hạn chế của các chính phủ quốc gia thành viên của EU.

Các chính phủ của EU được đánh giá là ngày càng chịu ảnh hưởng của xu hướng dân túy,⁴¹ hoạt động kém hiệu quả từ nhiều năm nay.⁴²

³⁸ Thanh Huyền, "Cuộc chiến chống Covid-19 tại châu Âu," *Báo Thời nay*, ngày 23/3/2021, <https://nhandan.vn/baohoinay-hosotulieu/cuoc-chien-chong-covid-19-tai-chau-au-639445/>

³⁹ Ben Hall et al., "How Coronavirus Exposed Europe's Weaknesses," *Financial Times*, October 20, 2020, <https://www.ft.com/content/efdadd97-ae5-47f1-91de-fe02c41a470a>

⁴⁰ Từ Uyên, "Châu Âu trong cơn sóng dữ," *Công An Nhân Dân*, ngày 1/5/2020, <https://cand.com.vn/Chuyen-de/Chau-Au-trong-con-song-du-i564155/>

⁴¹ Xu hướng hay trào lưu dân túy, được hiểu là cách tiếp cận chính trị nhân danh lợi ích của số đông dân chúng, đối lập với giới tinh hoa đặc quyền, thông qua đó để thu hút lòng tin và sự ủng hộ của dân chúng. Tuy nhiên, chủ nghĩa dân túy không được nhìn nhận một cách tích cực, mà thường được xem là chiến thuật, hay thủ đoạn chính trị, đánh vào tâm lý đám đông nhằm đạt được mục đích chính trị cá nhân, thường là để chống lại hệ thống chính trị hiện hành.

Một số nhà lãnh đạo được xem là theo chủ nghĩa dân túy, như ở Hung-ga-ri, Ba Lan, Anh..., thường đổ lỗi cho các nhân tố bên ngoài là nguyên nhân gây ra khủng hoảng thay vì nhìn nhận trách nhiệm của chính họ.⁴³ Một số chính quyền khác chịu áp lực không nhỏ từ các phong trào dân túy đối lập, khi những phong trào này thường tập trung phản đối các biện pháp khắt khe của chính phủ với lập luận rằng điều đó vi phạm nghiêm trọng quyền tự do công dân, như trường hợp Đảng Mặt trận quốc gia ở Pháp.⁴⁴ Do những biểu hiện kém hiệu quả của các chính phủ, lòng tin của dân chúng đối với các chính phủ bị tác động và suy giảm. Cụ thể, họ hoài nghi và không ủng hộ các chính sách đối phó với đại dịch Covid-19.⁴⁵ Phong trào biểu tình đã diễn ra ở nhiều nước để phản đối các biện pháp chống dịch của chính quyền.⁴⁶ Hậu quả nghiêm trọng đã xảy ra và

⁴² Đánh giá từ một nghiên cứu của Đại học Kinh tế và Khoa học chính trị London (LSE) năm 2020 (Bản gốc: Andrés Rodríguez-Pose and Chiara Burlina, "Institutions and the uneven geography of the first wave of the COVID-19 pandemic," *Geography and Environment Discussion Paper Series*, Paper No. 16, 2020, http://eprints.lse.ac.uk/107499/1/Paper_16_institutions_and_uneven_geography_of_first_wave_covid_19.pdf).

⁴³ "Foreigners, Migration to Blame for Coronavirus Spread: Hungary PM," *The Straits Times*, March 13, 2020, <https://www.straitstimes.com/world/europe/foreigners-migration-to-blame-for-coronavirus-spread-hungary-pm>; Andrea Kendall-Taylor, Carisa Nietzsche, "The Coronavirus Is Exposing Populists' Hollow Politics," *Foreign Policy*, April 16, 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/04/16/coronavirus-populism-extremism-europe-league-italy/>; Pawel Zerka, "Europe and the Virus: The Battle of Narratives," *European Council on Foreign Relations*, March 17, 2020, https://ecfr.eu/article/commentary_europe_and_the_virus_the_battle_of_narratives/

⁴⁴ Tom Wheeldon, "Conspiracy Theories Fuel French Opposition to Covid-19 'Health Pass,'" *France24*, July 18, 2021, <https://www.france24.com/en/france/20210718-conspiracy-theories-fuel-french-opposition-to-covid-19-health-pass>

⁴⁵ "Weak and Declining Government Effectiveness Contributed to UK, Spain, Belgium and Italy Being Ravaged by First Wave of COVID-19," *London School of Economics and Political Science*, December 4, 2020, <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/L-December/Weak-government-effectiveness-contributed-to-pandemic>

⁴⁶ Holly Ellyatt, "Protests against Covid Rules and Lockdowns Erupt Across Europe," *CNBC*, November 22, 2021, <https://www.cnbc.com/2021/11/22/photos-of-anti-covid-protests-in-europe.html>; "Conspiracy and Untruths Drive Europe's Covid Protests," *BBC*, <https://www.bbc.com/news/59390968>.

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

rõ ràng không tương xứng với năng lực và tầm vóc của các quốc gia thành viên EU, vẫn được biết đến là những quốc gia phát triển, có hệ thống y tế hàng đầu thế giới, cũng như có nguồn lực và khả năng vượt trội trong việc ứng phó với khủng hoảng.

Ở cấp độ liên minh, EU đã thể hiện cam kết chính trị cao với nhiều biện pháp cụ thể để ứng phó với đại dịch, song chủ yếu liên quan đến vấn đề tài chính.⁴⁷ EU gặp nhiều trở ngại trong việc triển khai một giải pháp toàn diện để chống dịch do trên thực tế các quốc gia thành viên EU lâu nay vẫn duy trì quyền tự quyết đối với lĩnh vực y tế.⁴⁸ Ngay cả khi giữa các quốc gia thành viên đã tồn tại những thoả thuận, cam kết cùng hành động nhằm đối phó với các vấn đề y tế nghiêm trọng phát sinh tác động tới nhiều quốc gia, EU vẫn phải tôn trọng sự tự chủ của mỗi quốc gia liên quan đến hệ thống y tế của riêng họ. Các chính phủ vẫn đặt ưu tiên lợi ích quốc gia của mình trên hết, bất chấp điều đó có thể làm tổn hại đến sự đoàn kết với các nước khác trong Liên minh. Điển hình là việc Pháp, Đức và Cộng hoà Séc đã nhanh chóng siết chặt lệnh cấm xuất khẩu các phương tiện phòng hộ y tế như khẩu trang, kể cả sang các nước láng giềng thuộc EU. Những lệnh cấm này đi ngược lại với nguyên tắc tự do lưu thông hàng hoá của EU và góp phần làm trầm trọng thêm dịch bệnh tại quốc gia khác. Hoặc trước sáng kiến phát hành trái phiếu Corona nhằm giúp các quốc gia đang chịu tác động mạnh từ làn sóng dịch bệnh thứ nhất, các quốc gia thành viên thuộc Bắc Âu không tán thành chia sẻ gánh nặng nợ công thay cho các nước Nam Âu có nền quản trị yếu kém.⁴⁹

⁴⁷ Các thành viên EU kêu gọi sự đoàn kết trong EU để đối phó với đại dịch; EU thời gian qua cũng đã thông qua thoả thuận chung EUNext Generation, một quỹ tài chính trị giá 750 tỉ Euro, với nhiều chương trình cụ thể theo từng giai đoạn nhằm hỗ trợ cho các quốc gia thành viên chống dịch và phục hồi sau dịch.

⁴⁸ Elias Mossialos, Govin Permanand, Rita Baeten and Tamara K. Hervey, eds., *Health Systems Governance in Europe: the Role of European Union Law and Policy*, 1st ed. (New York: Cambridge University Press, 2010).

⁴⁹ Lâm Phương, Nguyễn Đức Xiên, "Covid-19 - Phép thử tình đoàn kết của Liên minh châu Âu," *Tap chí Quốc phòng Toàn dân*, ngày 17/8/2020, [http://tapchiquoptd.vn/vi/quoc-](http://tapchiquoptd.vn/vi/quoc)

Thực tế, mỗi quốc gia có một cách tiếp cận riêng trong đối phó với dịch bệnh, thực thi những biện pháp khác nhau từ việc xét nghiệm cho người dân, kiểm soát nguồn lực vật tư y tế, đến việc đóng cửa biên giới.⁵⁰ Cách tiếp cận riêng này làm suy yếu khả năng hành động chung của cơ chế Liên minh, thậm chí gây nguy cơ chia rẽ, mất đoàn kết nội khối. Rõ ràng, khi lợi ích quốc gia có nguy cơ bị tổn hại, các quốc gia không quan tâm nhiều đến yếu tố đoàn kết trong EU. Thực tế này không chỉ diễn ra trong lĩnh vực y tế. Nhiều lĩnh vực khác cũng cho thấy quyền năng hạn chế của EU, khi các chính phủ vẫn bảo lưu quyền lực của họ thay vì trao cho Liên minh. Đây chính là nguyên nhân gây chia rẽ nội bộ, và cũng chính là điểm yếu của EU, mà chỉ khi xảy ra khủng hoảng như đại dịch Covid-19 mới được bộc lộ.

Một trong những khía cạnh chủ chốt làm nên sức mạnh của EU chính là tính mở giữa các quốc gia thành viên. Mọi công dân thuộc các quốc gia thành viên trong khối được phép đi lại tự do mà không có bất cứ một sự kiểm soát nào. Sự thông thương, tự do đi lại tạo tiền đề cho tăng trưởng và phát triển kinh tế của EU, biên EU trở thành một trong những trung tâm kinh tế hàng đầu thế giới. Nhưng cũng chính vì độ mở lớn, vi-rút có thể lây lan nhanh chóng chỉ trong khoảng thời gian rất ngắn. Đây cũng sẽ là điểm yếu của EU trong đối phó với các vấn đề toàn cầu tương tự.

Bên cạnh đó, đại dịch cũng cho thấy tình trạng kinh tế trì trệ của các nước EU. Mặc dù đại dịch Covid-19 đã tác động nghiêm trọng tới kinh tế thế giới, nhưng đến nửa cuối năm 2021, khi các nền kinh tế lớn đều đang có dấu hiệu phục hồi, thì EU, với tư cách là nền kinh tế thứ ba thế giới, lại tỏ ra chậm chạp hơn nhiều so với năng lực và tầm vóc vốn có của mình. Hiện tượng này không mới. Trong cuộc khủng hoảng tài chính

phong-quan-su-nuoc-ngoai/covid19-%E2%80%93phép-thu-tinh-doan-ket-cua-lien-minh-chau-au/15855.html

⁵⁰ Paulo Pena, "Europe's Failure to Cooperate on Covid-19 Is A Universal Problem," *Investigate Europe*, March 24, 2020, <https://www.investigate-europe.eu/en/2020/europes-failure-to-cooperate-on-covid-19-is-a-universal-problem/>

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

giai đoạn 2008-2009, EU phải mất 6 năm để đạt GDP bằng mức của năm 2008. Thậm chí, một số quốc gia thành viên còn trì trệ hơn: Tây Ban Nha và Bồ Đào Nha phải mất một thập kỷ để đạt được mức đó; I-ta-li-a và Hy Lạp đến khi dịch Covid-19 bùng phát vẫn chưa thể hồi phục. Các nước này hồi phục chậm hơn so với Mỹ và Anh, những nước bị ảnh hưởng nặng nề hơn nhiều bởi khủng hoảng, và thậm chí còn chậm hơn nhiều so với các nền kinh tế mới nổi khác. Lý giải cho tình trạng phục hồi chậm này, Ali Nasir cho rằng đó là do chính sách yếu kém, các quốc gia đều chủ trương thi hành chính sách "thắt lưng buộc bụng" (thay vì tăng chi tiêu để kích cầu), giảm đầu tư cả trong lĩnh vực công và tư, mà các chương trình hỗ trợ lại quá ít.⁵¹ Trong khi đó, chi tiêu cho phúc lợi xã hội vẫn không giảm. Phúc lợi xã hội cao một mặt là nguyên nhân dẫn tới sự trì trệ của xã hội, làm giảm động lực cố gắng phát triển trong dân chúng, mặt khác tạo ra gánh nặng và khiến cho nền kinh tế nói chung của các nước EU phải trả giá. Ngoài ra, trong EU, các nước đều bị ràng buộc bởi các quy định ngặt nghèo của Liên minh đối với nợ quốc gia và thâm hụt, gây trở ngại cho hoạt động đầu tư và việc phát huy năng lực kinh tế của từng quốc gia. Cụ thể, Hiệp ước Maastricht (1992) quy định các quốc gia, hiện tại và tương lai, giữ mức nợ công dưới 60% và thâm hụt dưới 3% GDP.⁵² Hệ quả là, tại thời điểm đại dịch Covid-19 bùng phát, Đức và toàn bộ khu vực đồng Euro có mức tăng trưởng 0%; một số quốc gia khác như Áo, Pháp và I-ta-li-a tăng trưởng thậm chí giảm.⁵³ Điều này tác

⁵¹ Muhammad Ali Nasir, "Four Reasons Why EU is Staring Down the Barrel of A Second Lost Decade," *The Conversation*, August 3, 2021, <https://theconversation.com/four-reasons-why-eu-is-staring-down-the-barrel-of-a-second-lost-decade-165509>

⁵² Ethan Ilzetzki, "Fiscal rules in the European Monetary Union," *VoxEU*, June 10, 2021, [https://voxeu.org/article/fiscal-rules-european-monetary-union-%7E:text=Mauro, Jeromin Zettelmeyer-,Fiscal rules were enshrined in the founding documents of the,deficits below 3%25 of GDP.](https://voxeu.org/article/fiscal-rules-european-monetary-union-%7E:text=Mauro%2C%20Jeromin%20Zettelmeyer%2C%20Fiscal%20rules%20were%20enshrined%20in%20the%20founding%20documents%20of%20the%20EU%2C%20deficits%20below%203%25%20of%20GDP)

⁵³ Muhammad Ali Nasir, "Four Reasons Why EU is Staring Down the Barrel of A Second Lost Decade."

động không nhỏ tới khả năng xoay sở của EU nói chung và của các nước thành viên nói riêng trong đối phó với dịch bệnh, cũng như khả năng phục hồi sau đại dịch.

Một hạn chế nữa của EU cũng được bộc lộ trong đại dịch, đó là tình trạng dân số già. Thực tế cho thấy, người cao tuổi là nhóm dễ tổn thương nhất bởi dịch bệnh. Sau hai đợt dịch đầu tiên, số ca tử vong trong độ tuổi trên 60 chiếm khoảng 90%.⁵⁴ Theo thống kê, EU đứng thứ ba thế giới chỉ sau Nhật Bản và Puerto Rico về tỉ lệ dân số già, với nhóm người cao tuổi trung bình chiếm khoảng 20% dân số của cả khối. Dân số già vừa góp phần gia tăng áp lực lên các chính sách phúc lợi xã hội, vừa là lực cản đối với sự tăng trưởng và phát triển kinh tế, nơi mà lực lượng dân cư trong độ tuổi lao động khoẻ mạnh cần chiếm tỉ lệ chủ yếu trong dân số.

Cùng với những điểm yếu cố hữu, đại dịch Covid-19 bộc lộ hàng loạt những hạn chế đáng báo động khác khiến chúng ta phải nhìn nhận lại một cách toàn diện sức mạnh của EU. Hiện có rất nhiều vấn đề nan giải thách thức khả năng và quyền lực của EU, có thể khiến cho EU không còn là một chủ thể quan trọng như vẫn được nhìn nhận lâu nay, đặc biệt nếu EU không kịp thời nhận thức và có những điều chỉnh mạnh mẽ và toàn diện, nhất là về mặt thể chế và về khả năng đoàn kết, phối hợp hành động chung giữa các nước thành viên. Điều này đặc biệt quan trọng trong bối cảnh cạnh tranh Mỹ - Trung ngày càng đóng vai trò chủ đạo chi phối quan hệ quốc tế và các nước lớn khác ngày càng cạnh tranh quyết liệt, đặc biệt ở khu vực Thái Bình Dương - Ấn Độ Dương.

⁵⁴ Jason Douglas, "Covid Deaths in Europe Are Overwhelmingly Among Those Over 60," *The Wall Street Journal*, November 22, 2020, <https://www.wsj.com/articles/covid-deaths-in-europe-are-overwhelmingly-among-those-over-60-11606053600>

Kết luận

Có thể thấy, đại dịch Covid-19 là cuộc khủng hoảng mới nhất trong chuỗi khủng hoảng làm trầm trọng thêm những bất cập của EU. Đại dịch xảy ra khi tác động của những cuộc khủng hoảng trước đó vẫn còn, khiến cho khủng hoảng niềm tin ngày càng trầm trọng, chia rẽ nội bộ ngày càng gia tăng và mối lo ngại về hiệu ứng đô-mi-nô từ sự kiện Brexit có thể kéo theo sự ra đi của các nước thành viên khác. Thách thức này sẽ tiếp tục đe dọa nỗ lực nhất thể hoá EU, nỗ lực tăng cường khả năng phối hợp hành động chung trên mọi lĩnh vực, từ đó có được sức mạnh đầy đủ như một “cường quốc.”

Tuy nhiên, cũng phải thấy rằng trong hai năm qua, đại dịch Covid-19 buộc EU phải nhận thức lại các vấn đề của mình để có những thay đổi và từ đó đạt được những bước tiến mới. Sau một thời gian lúng túng, EU đã đạt được thoả thuận chung về Kế hoạch phục hồi sau đại dịch trị giá 750 tỷ Euro;⁵⁵ và tích cực nối lại và đẩy mạnh đàm phán để đạt thoả thuận chung về nói lỏng các ràng buộc về ngân sách, tài chính của Hiệp ước Maastricht⁵⁶ nhằm tạo điều kiện cho từng thành viên đẩy mạnh đầu tư và phát huy năng lực kinh tế của bản thân. Cùng với việc đánh giá các bài học từ đại dịch Covid-19, EU cũng đã đạt được nhận thức chung về vấn đề “tự chủ chiến lược” kinh tế, về vai trò của thị trường nội địa thay vì phụ thuộc vào bên ngoài⁵⁷... Những điều chỉnh này được xem là những dấu hiệu tích cực. Tuy vậy, còn quá sớm để lạc quan vào sự đổi thay thực sự của EU, khi nhiều vấn đề tồn tại đã mang tính cố hữu, bám rễ sâu. Cần có thời gian để kiểm chứng EU thực sự sẽ cải cách và đổi

⁵⁵ Tham khảo website của Liên minh châu Âu:

https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_fr#le-plus-vaste-train-de-mesures-de-relance-jamais-adopt

⁵⁶ "La BCE prône des règles budgétaires plus favorables à la croissance," *Reuters*, ngày 3/12/2021, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_fr

⁵⁷ Tham khảo website của Liên minh châu Âu:

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_fr

mới một cách có hệ thống hay không, cũng như phải xem mức độ thiện chí của các quốc gia thành viên trong việc giải quyết hiệu quả những vấn đề căn bản, tránh được nguy cơ để tuột mất địa vị “trung tâm quyền lực” của EU trong quan hệ quốc tế./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tiếng Việt

1. Bá Thi. “Đại dịch Covid-19 khuynh đảo thế giới.” *Đài tiếng nói Việt Nam*, ngày 22/12/2020. <https://vovworld.vn/vi-VN/content/ODE2NzYx.vov>
2. Bùi Hồng Hạnh. “Đôi nét về một số thể chế an ninh và tình hình an ninh tại châu Âu hiện nay.” *Tạp chí Cộng sản*, ngày 26/12/2018. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/bo-y-te/-/2018/53612/doi-net-ve-mot-so-the-che-an-ninh-va-tinh-hinh-an-ninh-tai-chau-au-hien-nay.aspx>
3. Hoài Linh. “Ông Trump buộc tội Trung Quốc làm dịch bệnh lan khắp thế giới.” *VietNamNet*, ngày 22/9/2020. <https://vietnamnet.vn/vn/the-gioi/ong-trump-buoc-toi-trung-quoc-lam-dich-benh-lan-khaph-the-gioi-675777.html>
4. Hoàng Đình Nhân. “Đồng tiền chung châu Âu: Hai mươi năm nhìn lại.” *Tạp chí Cộng sản*, ngày 29/8/2019. <https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/the-gioi-van-de-su-kien/-/2018/522421/dong-tien-chung-chau-au--hai-muoi-nam-nhin-lai.aspx>
5. Khổng Hà. “Cuộc chiến khốc liệt mang danh “chủ nghĩa dân tộc.” *Công An Nhân Dân*, ngày 31/7/2020. <https://cand.com.vn/Binh-luan-quoc-te/Cuoc-chien-khoc-liet-mang-danh-chu-nghia-dan-toc-i574802/>
6. Lâm Phương, Nguyễn Đức Xiển. “Covid-19 - Phép thử tình đoàn kết của Liên minh châu Âu.” *Tạp chí Quốc phòng Toàn dân*, ngày

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

17/08/2020. <http://tapchiquptd.vn/vi/quoc-phong-quan-su-nuoc-ngoai/covid19-%E2%80%93-phep-thu-tinh-doan-ket-cua-lien-minh-chau-au/15855.html>

7. Nguyễn Phong. “Chính sách quân sự của Liên minh châu Âu.” *VietNamNet*, ngày 12/5/2021. <https://vietnamnet.vn/vn/the-gioi/quan-su/chinh-sach-quan-su-cua-lien-minh-chau-au-730692.html>
8. Thanh Uyên. “Cuộc chiến chống Covid-19 tại châu Âu.” *Báo Thời nay*, ngày 23/3/2021. <https://nhandan.vn/baothoinay-hosotulieu/cuoc-chien-chong-covid-19-tai-chau-au-639445/>
9. Tử Uyên. “Châu Âu trong cơn sóng dữ.” *Công An Nhân Dân*, ngày 1/5/2020. <https://cand.com.vn/Chuyen-de/Chau-Au-trong-con-song-du-i564155/>

Tiếng Anh

10. Amadeo, Kimberly. “Why China Is the World's Largest Economy.” *The Balance*, May 5, 2021. <https://www.thebalance.com/world-s-largest-economy-3306044>
11. Baker, Sinéad. “The Most Powerful Countries on Earth, Ranked.” *Business Insider*, March 2, 2019. <https://www.businessinsider.com/most-powerful-countries-ranked-us-news-and-world-report-2019-2>
12. Bradford, Anu. *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*. New York: Oxford University Press, 2020.
13. Bradley, Jane. “In Scramble for Coronavirus Supplies, Rich Countries Push Poor Aside.” *The New York Times*, April 9, 2020. <https://www.nytimes.com/2020/04/09/world/coronavirus-equipment-rich-poor.html>

14. Brljavac, Bedrudin. "The European Union in International Politics: Acting as a Global Civilian Power (GCP)." *Epiphany: Journal of Transdisciplinary Studies* 4, no.1 (2011): 80-109.
15. Douglas, Jason. "Covid Deaths in Europe Are Overwhelmingly Among Those Over 60." *The Wall Street Journal*, November 22, 2020. <https://www.wsj.com/articles/covid-deaths-in-europe-are-overwhelmingly-among-those-over-60-11606053600>
16. Ellyatt, Holly. "Protests against Covid Rules and Lockdowns Erupt Across Europe." *CNBC*, November 22, 2021. <https://www.cnn.com/2021/11/22/photos-of-anti-covid-protests-in-europe.html>
17. European Commission. "EU Position in World Trade." February 9, 2019. <https://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>
18. European Defence Agency. "European Defence Spending Hit new High in 2019." January 28, 2021. <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2021/01/28/european-defence-spending-hit-new-high-in-2019>
19. Fleming, Sam and Michael Peel. "EU Member States Squabble Over Vaccine Distribution." *Financial Times*, March 15, 2021. <https://www.ft.com/content/d14df110-cbb0-4652-98cb-15e716cff7b>
20. Hall, Ben et al. "How Coronavirus Exposed Europe's Weaknesses." *Financial Times*, October 20, 2020. <https://www.ft.com/content/efdadd97-aef5-47f1-91de-fe02c41a470a>
21. Ilzetzki, Ethan. "Fiscal rules in the European Monetary Union." *VoxEU*, June 10, 2021. <https://voxeu.org/article/fiscal-rules-european-monetary-union>.
22. Kendall-Taylor, Andrea and Nietzsche, Carisa. "The Coronavirus Is Exposing Populists' Hollow Politics." *Foreign Policy*, April 16, 2020. <https://foreignpolicy.com/2020/04/16/coronavirus-populism-extremism-europe-league-italy/>

Nghiên cứu Quốc tế số 1 (128)

23. London School of Economics and Political Science. “Weak and Declining Government Effectiveness Contributed to UK, Spain, Belgium and Italy Being Ravaged by First Wave of COVID-19.” December 4, 2020. <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/L-December/Weak-government-effectiveness-contributed-to-pandemic>
24. Moravcsik, Andrew. “Europe Is Still a Superpower.” *Foreign Policy*, April 13, 2017. <https://foreignpolicy.com/2017/04/13/europe-is-still-a-superpower/>
25. Mossialos, Elias, Govin Permanand, Rita Baeten and Tamara K. Hervej, eds. *Health systems governance in Europe: The role of European Union Law and Policy*. 1st ed. New York: Cambridge University Press, 2010.
26. Nasir, Muhammad Ali. “Four Reasons why EU is Staring Down the Barrel of a Second Lost Decade.” *The Conversation*, August 3, 2021. <https://theconversation.com/four-reasons-why-eu-is-staring-down-the-barrel-of-a-second-lost-decade-165509>
27. Papaioannou, Alexandros. “Strengthening EU - NATO Relations.” *NATO Review*, July 16, 2019. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/07/16/strengthening-eu-nato-relations/index.html>
28. Pena, Paulo. “Europe’s Failure to Cooperate on Covid-19 is a Universal Problem.” *Investigate Europe*, March 24, 2020. <https://www.investigate-europe.eu/en/2020/europes-failure-to-cooperate-on-covid-19-is-a-universal-problem/>
29. United Nations. *The Sustainable Development Goals Report 2020*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>
30. Wheeldon, Tom. “Conspiracy Theories fuel French Opposition to Covid-19 ‘Health Pass’.” *France24*, July 18, 2021.

<https://www.france24.com/en/france/20210718-conspiracy-theories-fuel-french-opposition-to-covid-19-health-pass>

31. World Food Programme. “WFP Chief warns of hunger pandemic as COVID-19 spreads (Statement to UN Security Council).” April 21, 2020. <https://www.wfp.org/news/wfp-chief-warns-hunger-pandemic-covid-19-spreads-statement-un-security-council>
32. Zerka, Pawel. “Europe and the Virus: The Battle of Narratives.” *European Council on Foreign Relations*, March 17, 2020. https://ecfr.eu/article/commentary_europe_and_the_virus_the_battle_of_narratives/

Tiếng Pháp

33. Gevin, Maxence. “Covid-19: l'UE a enregistré une mortalité record en 2020.” *LCI*, ngày 9/7/2021. <https://www.lci.fr/sante/covid-19-l-ue-a-enregistre-une-mortalite-record-en-2020-2191066.html>
34. Terrel, Antoine. “Coronavirus: quelles leçons tirer pour l'Union européenne?” *Europe 1 Digital*, ngày 9/5/2021. <https://www.europe1.fr/international/coronavirus-quelles-lecons-tirer-pour-lunion-europeenne-4043979>